Els Pastorets a Súria

Més d'un segle d'història i cultura

Josep Peramiquel i Cols

efadós

FOMENT CULTURAL DE SÚRIA

Els Pastorets a Súria

Més d'un segle d'història i cultura

Josep Peramiquel i Cols

Primera edició: novembre del 2026

© Josep Peramiquel i Cols, pels textos
© Quim Torra i Pla, pel pròleg
© Immaculada Llorens i Villagrassa, pel pròleg
© Tat Serrat i Cols, pel pròleg

© D'aquesta edició:

EDITORIAL EFADÓS
Carrer d'Edison, 3, Nau A
Polígon industrial les Torrenteres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

FOMENT CULTURAL DE SÚRIA
Carrer de Sant Antoni Maria Claret, 24
08260 Súria (Bages)
fomentcultural@gmail.com
www.fomentculturalsuria.cat

Amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Diputació Barcelona

Hi col·labora

AJUNTAMENT DE SÚRIA

Disseny gràfic
Editorial Efadós · Marta Solà

Assessorament lingüístic
M. Neus Doncel Saumell
Jordi Badia Pujol

Suport històric i documental
Marc Peramiquel Castellà
Albert Rumbo Soler

Fotografia
Martí Beltran Fàbrega
Pau Barceló Faix
Coaner Codina Pich
Jordi Fonts Granollers
Sergi Galindo Farran
Josep Juncadella Masana
Josep Noguera Barrabés
Josep Peramiquel Cols
Rossend Reguant Massana
Maria Rosa Vers Peralba
Salvador Vila Sala
Maria Victòria Viñals Freixenet
Roger Torruella Sallent
i altres autories desconegudes

ISBN: 979-13-88489-09-9
Dipòsit legal: B-21577-2026

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics) - www.cedro.org.

Pròlegs 5

Presentació 13

1. Els orígens 17
Què són els Pastorets? 17
Súria a la segona meitat del segle XIX 19
Els Pastorets més antics 25

2. Cent anys de camí 33
La fundació moderna dels Pastorets (1926) 33
Continuïtat i vigorització (1927-1935) 49
La deturada de la guerra (1936-1938) 54
La represa en català (1939) 54
Tast d'uns altres textos (1940-1946) 59
Tradició amb llums i ombres (1947-1969) 63
La renovació amb el Foment Cultural (1970-1973) 74
Vitalització i promoció (1974-1983) 81
L'enfortiment de l'espectacle (1984-2017) 97
D'ara endavant (2018-...) 115

3. Arrels, vida i horitzó 125
La bona olor de la molsa humida... 125
Projecció més enllà 135
Històries viscudes 152
El planter dels infants 171

4. Cent anys i centenars de participants 176

Gràcies! 195

Fonts i bibliografia 198

Pròleg

El batec d'un poble

Quim Torra i Pla

131è President de la Generalitat de Catalunya

A Catalunya, Nadal té una hora religiosa i una hora del poble. La primera la marca el calendari. La segona comença quan en alguna sala del país s'apaguen els llums i uns pastors tornen a sortir del bosc.

Vaig créixer dins la geografia invisible d'aquest ritual: Lluquet i Rovelló, l'àngel i el dimoni, la molsa, el fred, la rialla que esclata just quan el mal sembla haver-ho guanyat tot. Durant anys vaig creure que aquella història era només un conte de Nadal. Amb el temps vaig entendre que era una manera de no perdre'ns. Els Pastorets són el pessebre posat a caminar. Són la pagesia que parla, l'infern que fa por i el cel que, malgrat tot, encara baixa a un estable. Són, també, una escola de llengua: paraules apreses de tan sentides, cançons que els infants canten abans de saber què volen dir, gestos que passen de pares a fills.

El desembre del 2018, com a president de la Generalitat, vaig entrar al Foment de Súria com qui reconeix, de cop, el lloc on una idea abstracta –la cultura popular, la continuïtat, el país– pren forma. Vaig entendre, d'una sola vegada, el que els llibres expliquen a trossos: que hi ha viles que mesuren el temps amb campanes i n'hi ha que el mesuren amb un teló que s'alça cada Nadal. Súria és d'aquestes.

La sala feia olor de molsa humida, de fusta, de roba guardada un any sencer. Fora, el Cardener passava com passa sempre, indiferent i fidel. Dins, el públic ja murmurava les rèpliques abans que es pronunciessin. Perquè, a Súria, els Pastorets no són solament una obra de teatre, són una classe de llengua. El soroll sec de les closques de coco esclafades, el crit «Atureu-vos, insensats!». I al final, quan els llums ja no distingeixen actors i veïns, queda la frase que ho explica tot sense encara explicar-ho: «tothom hi era».

Aquell vespre em van cantar unes estrofes que no eren protocol. Eren salutació de casa:

> Gràcies per cuidar la vinya
> en dies de tempestat,
> com els pastors que fem pinya
> contra el dimoni escuat.
> Somrients us volem
> desitjar de cor
> poder, amb seny i rauxa
> arribar a bon port!

La vinya, la pinya, el seny i la rauxa. El vocabulari d'un país que ha après a dir-se en metàfores de pagesia i de teatre. Encara que aquests últims anys arribéssim a un port que no esperàvem...

Aquest llibre que teniu a les mans no és, doncs, només la crònica d'un espectacle. És un llibre sobre la persistència. Sobre com una vila del Bages ha trobat, en el naixement d'un infant i en la baralla dels dimonis, una manera de continuar essent poble.

La història ve de lluny. Abans del 1926 ja hi havia Pastorets a cal Vancell i a l'Ateneu,

textos vells en castellà i en català, Borrego i Bato, danses de forques i bengales, un ball de cèrcols davant el portal de Betlem. El mestre Salvador Vancell dirigia. El senyor Minguet afinava cors i orquestres. La memòria oral –aquesta arxivera fràgil i tenaç– ens ha llegat noms, papers, un harmònium i un clarinet del Pep de Salipota. I també una ombra: la Passió del 1888, prohibida des de la trona, embolicada de mort i de silenci. Quan la història es vol esborrar, de vegades només en queda l'escàndol. I l'escàndol, paradoxalment, és la primera notícia que un poble feia teatre.

Després va arribar l'esclat amb l'obertura, el 1925, del Foment. El Nadal del 1926, Anton Malats i Martí Sanglas van alçar el teló amb *Els Pastorets o l'Adveniment de l'Infant Jesús*, de Josep Maria Folch i Torres. Cinc actes, disset quadres, cor de veus mixtes, escenografies pintades de nou, una partitura nascuda aquí. Era una fundació. Malats venia dels Pomells, d'aquella escola de país que Folch havia somiat i que la dictadura va voler dissoldre. A Súria, el somni va arrelar.

I després, com sempre al nostre país, va venir la interrupció. La guerra. El silenci. La represa en català el 1939 contra el vent de l'època. Els anys de llums i d'ombres, la renovació dels anys setanta i l'enfortiment llarg fins avui: 300 participants, més d'un miler d'espectadors. Una fidelitat admirable.

Cada desembre, a Súria, alguna cosa es desperta. Un infant que fa d'àngel. Un jove que per primer cop diu «Lluquet». Una dona que cus un vestit que ja han dut tres generacions. Un home que, entre bastidors, espera les closques de coco i el crit amb la mateixa serietat amb què l'avi donava corda al rellotge. La música de Malats –melodies de pau– encara sona. El text de Folch encara sosté el pont entre el bosc, el cel i l'infern. I el públic, que ja sap el final, hi torna cada any com qui torna a casa.

Per això desitjo que en tots els Nadals que vindran es torni a fer el miracle. Que s'aixequi de nou el teló i els nostres fills i els fills dels nostres fills sentin de nou unes veus màgiques que els parlen d'un país de pagesos i dimonis, que els recitin paraules amb les quals creixeran i construiran una part d'ells mateixos i del seu país, que s'ajuntin per entonar les cançons de cada any que sempre hem cantat, el desembre congelat i el dimoni escuat, que venen de lluny, de les nostres muntanyes nevades, on un grup de pastors s'abriguen i s'escalfen les mans al foc mentre una remor escampa, com la gebrada, el *fum, fum, fum* de l'alegria, perquè ja veuen l'àngel resplendent que els va dient: «Ara és nat a l'establia, Déu infant, fill de Maria».

La il·lusió de Nadal ens la porta encara Folch i Torres, com la portava als nostres pares i als pares dels nostres pares. Com podem oblidar-ho? Com podem agrair-li-ho? És en aquesta escletxa de sentiments que neixen de la terra en què l'autor de Massagran i Bolavà, de Jep Ganàpia i de les *Pàgines viscudes*, entra cada any als cors dels nostres infants. I quan veiem les seves cares nues de malícia girar-se cap a nosaltres, els ulls oberts com unes taronges amb el rastre d'un petit camí que assenyala el pas d'una llàgrima involuntària, els llavis començant un somriure, segurs a la falda de l'àvia, les galtes d'un roig encès, aplaudint que el nen Jesús hagi nascut al portal sa i estalvi, llavors tornem a ser una mica feliços també nosaltres un altre cop.

Josep Peramiquel ha fet la feina que sovint acabem deixant per a demà: seure amb els vius, preguntar pels morts, posar dates al costat dels afectes, traduir al català el que un dia van obligar a escriure en una altra llengua, fixar els dos cognoms perquè les mares també facin nissaga. Ha mirat el camí sencer: dels orígens més llunyans fins avui, sense deixar el fil a mitja història. Cal felicitar-lo, i de tot cor. Per l'estima posada en cada pàgina, per la paciència de qui no es conforma amb l'anècdota i busca el nexe, i per haver tornat als Pastorets de Súria –i a la gent que els ha fet possibles– la dignitat d'una crònica escrita amb rigor i amb amor al poble.

Quan vaig ser-hi, el 2018, vaig pensar que la cultura popular catalana no demana permís: demana respecte, estima i continuïtat. I vaig pensar que «tothom hi era» no és una frase de teatre. És un programa de país.

Aquest llibre és, doncs, un acte de resistència. Amb assaigs, amb vestuari, amb una cançó que parla de somnis i que a Súria han convertit gairebé en himne. Amb la paciència de qui, cada any, torna a muntar el pessebre vivent de la imaginació col·lectiva.

Quan tanqueu aquestes pàgines, aneu-hi. Espereu les closques de coco esclafades. Espereu el crit. Espereu que, al final, algú murmuri que «tothom hi era». I si teniu sort i el vent ve del Cardener, sentireu que, sota l'aplaudiment, encara batega el cor de tot un poble.

Visca la gent dels Pastorets!
Visca Súria!

Pròleg

Cent anys!

Immaculada Llorens i Villagrassa

Secretària de la Coordinadora de Pastorets de Catalunya

Cent anys! És una xifra rodona que es diu de pressa, però que al darrere porta una història de vida, d'emocions, de comunitat i d'estima immensa per la terra.

La sala del Foment Cultural va aplegar l'any 2006 uns quants grups de Pastorets amb la proposta de crear la Coordinadora de Pastorets de Catalunya, que ha esdevingut una federació ben consolidada. És un honor per a la Coordinadora poder unir-nos a la joia d'aquesta efemèride tan especial per a Súria. Però, més enllà de la representació institucional, vull parlar des de l'emoció i, especialment, des de l'amistat que em connecta amb l'autor del llibre, com també des del reconeixement a tota la gent que manté viva aquesta fita cada temporada.

Els Pastorets són molt més que una representació teatral. Són el ritual del dia de Nadal en què les famílies, encara amb l'escudella a mig empassar, s'aixequen de taula per trobar-se sobre l'escenari o entre bastidors. Avis, pares, fills i amics han compartit i compartiran vestuari, xerinola i nervis abans d'aixecar el teló. Aquesta continuïtat generacional és el batec real d'una tradició viva que ha arrelat com poques en el sentiment i la memòria col·lectiva del poble. I és des d'aquest sentiment que Súria ha demostrat una vegada i una altra aquesta bonica i necessària tossuderia catalana de tirar endavant en temps difícils. La determinació de la seva gent ha mantingut encesa la flama del teatre i ha convertit la funció en un símbol d'unió, d'orgull col·lectiu i de resistència cultural de país.

Aquest centenari no s'entendria de la mateixa manera sense la feina pacient i apassionada de recerca i memòria que has fet, amic. La història, les anècdotes i les veus de tot un segle recollides en aquest llibre són un regal inestimable per a Súria, que fa visible per sempre aquest patrimoni.

Us felicitem de tot cor per aquests cent anys d'il·lusió, de passió, de treball compartit i de teatre viscut amb l'ànima. Per a la Coordinadora de Pastorets és un orgull caminar al vostre costat. Que la màgia que compartim us continuï acompanyant cent i mil anys més!

Per molts anys i visca
els Pastorets de Súria!

Pròleg

Història i endavant

Tat Serrat i Cols

Presidenta del Foment Cultural de Súria

«I tu, què fas per Nadal?» A Súria, aquesta pregunta té, per a moltes persones, una resposta gairebé inevitable: «els Pastorets». I avui, en aquest llibre que teniu a les mans, podem parlar de cent anys de Pastorets. Cent anys d'història, de teatre, de música, de cultura i, sobretot, de persones.

Des del naixement del Foment Cultural com a entitat, l'any 1972, els Pastorets han trobat en aquesta casa un espai on continuar creixent i mantenint-se vius, recollint i donant continuïtat al llegat d'aquells que ens van precedir. Durant aquests 54 anys, el Foment ha estat punt de trobada i espai de participació de centenars de persones que han fet possible que aquesta tradició continuï viva.

Els Pastorets són de tots i per a tots. Tenen la capacitat d'unir generacions i de fer-nos sentir part d'una mateixa il·lusió col·lectiva, que es repeteix any rere any. Són il·lusió i tradició. Perquè, qui més qui menys, tothom és capaç de dir una frase dels Pastorets. Tots guardem el record d'algun personatge, d'una escena, d'una cançó o d'una expressió que, amb el pas dels anys, han acabat formant part de les nostres converses. Els Pastorets han traspassat generacions i les parets del teatre i han entrat a les cases, a les famílies i a la memòria col·lectiva de Súria.

Des del Foment Cultural, volem agrair al Josep la implicació i l'energia incombustible de sempre, però especialment d'aquests darrers mesos, per la feina immensa que ha fet per recuperar, ordenar i documentar la història dels Pastorets de Súria. Un treball exhaustiu i rigorós, fet amb delicadesa, en què es reflecteix la seva estima cap als Pastorets.

Per al Foment Cultural és una gran satisfacció poder veure aquest treball publicat precisament l'any del centenari. És una manera de valorar el nostre passat, de deixar constància del camí recorregut i de fer conèixer la nostra història.

Però celebrar cent anys no significa solament mirar enrere. També significa mirar endavant. Mirar cap a les noves generacions i desitjar que els Pastorets continuïn essent aquell primer contacte amb el teatre, amb la música, amb l'escenari i amb la cultura popular catalana. Que els infants que avui hi participen siguin demà els adults que en mantinguin viva la flama, tal com van fer els nostres avis. Que el Foment Cultural continuï essent aquesta casa que acull, acompanya i fa possible que els Pastorets continuïn formant part del nostre Nadal.

Visca els Pastorets de Súria!

Presentació

Josep Peramiquel i Cols

Somnis,
què seria de la vida
sense un bon somni
que la faci endolcir,
que et marqui un camí
per viure intensament...

Per a la gent dels Pastorets de Súria, aquesta estrofa és gairebé un himne. Prové de la cançó principal del musical *Somnis* que l'enyorat Jaume Esquius Miquel va muntar el 1997. Des d'aleshores l'hem cantat, recordat i invocat sovint per sumar forces, emprendre projectes i convertir les travesses en aventures positives.

El treball que teniu a les mans neix d'un d'aquests somnis. Com el de Lluquet i Rovelló, que volen anar a Natzaret per veure els pastors i llogar-s'hi de rabadans amb l'intent de veure la meravella més gran que mai s'hagi obrat damunt la terra. La il·lusió de recopilar la història i les vicissituds dels Pastorets de Súria m'havia portat, durant els anys, a fer recerques, entrevistes i tertúlies per conèixer i divulgar els entrellats d'aquesta petita i gran epopeia.

L'ocasió del centenari de l'impuls que van rebre els Pastorets a la vila el 1926 ha estat propícia per aprofundir en aquest llegat i preservar-ne la memòria, l'emoció i els sentiments. Aquesta publicació, senzilla en mètode i estil, és el resultat d'aquesta agradable catarsi.

Hi he posat estima pels Pastorets i per les coses de Súria. Per aquest ordre o a l'inrevés, tant se val. Per a mi són dues realitats que van lligades i així crec que ha quedat reflectit.

Saber d'on venim ens ajuda a entendre el present i a projectar el futur. És una consigna freqüent, però que ens cal recordar. Com també és bo fer memòria que la cultura popular a Catalunya és oberta a tothom qui la vulgui entendre, respectar i estimar. Als qui us hi incorporeu de nou, doncs, us convidem a fer-vos vostres també els Pastorets. Benvinguts!

Aquesta és, evidentment, la síntesi d'un extraordinari treball d'equip i de poble. Durant més de cent anys, centenars llargs de persones han passat pels Pastorets de Súria. És mèrit de tothom que avui puguem considerar-los aquest petit i entranyable tresor comú. Hi trobareu molts noms de dones i d'homes de Pastorets, sobretot de temps passats. Ha estat impossible posar-los-hi tots. Preneu-los com una representació de tothom qui hi ha participat, poc o molt, en un temps llunyà o recent. Que tothom s'hi senti comptat! I que sigui també un homenatge als qui ens han precedit.

El quadre del «Bosc nevat» o «Les sopes» amb l'arcàngel Gabriel anunciant el naixement de Betlem. Imatge del 1964 a l'escenari del Centre Parroquial, «el Centru».

Aquest vol ser, també, un treball obert. Els Pastorets són un fenomen humà, cultural i antropològic que permet encara moltes recerques i aportacions. La perspectiva temporal fa que aquestes pàgines mirin més cap al passat que cap als anys recents, que necessiten més distància per ser ben referenciats. Animo, doncs, a tothom que en tingui ganes, ara i en el futur, a continuar explorant aquest món de cultura, tradició i convivència.

Permeteu-me unes petites convencions de lectura.

He traduït al català algunes cites periodístiques i referències històriques que al seu dia es van haver d'escriure en altres llengües. M'ha semblat prioritari preservar el valor de la nostra llengua, encara que això comporti perdre algun matís historicista.

Pel que fa a noms, sempre que ha estat possible hi he incorporat els dos cognoms. Utilitzar l'identificatiu que majoritàriament correspon a les mares, a part de la riquesa onomàstica, és un gest d'aproximació a la feminitat de la societat que m'agrada tenir en compte. Les datacions de naixement i decés acompanyen sovint els noms perquè ajudin a situar millor les persones, els llocs i les èpoques. Quan un nom apareix més d'un cop, la informació completa figura en el primer esment o en el més significatiu. Finalment, els anys de les representacions dels Pastorets corresponen, si no s'indica el contrari, al dia de Nadal, encara que la temporada s'allargui fins a la primeria de l'any següent.

Gaudiu de la història i de la memòria dels Pastorets de Súria, tant en aquest llibre com en les representacions de cada Nadal. Si una cosa i l'altra ens fan una mica més feliços, els esforços que hi ha al darrere hauran estat positius.

Gràcies per la benvolença!
I els millors auguris per al futur dels Pastorets. Visca!

Els rabadans Lluquet i Rovelló damunt els taulons de l'escenari del Foment en els Pastorets del 2010.